

เทคนิคการอ่านวอยเพลงของ วานิช โปตะวนิช

Conducting Technique of Vanich Potavanich

(Received: 7 February 2023; Revised: 7 August 2023; Accepted: 8 August 2023)

รัตนโชค ไยประดิษฐ์^[1]

Rattanachok Yaipadis

วารภรณ์ เชิดชู^[2]

Waraporn Cherdchoo

วิชญ์ บุญรอด^[3]

Vich Boonrod

บทคัดย่อ

หนึ่งในความสำคัญในด้านการอ่านวอยเพลง คือ รูปแบบการวาดมือในแต่ละจังหวะ อันเป็นหนึ่งในพื้นฐานของการอ่านวอยเพลง บทความนี้ผู้เขียนและคณะต้องการนำเสนอเทคนิคที่เป็นเอกลักษณ์ประจำตัวในการอ่านวอยเพลงของวานิช โปตะวนิช ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกรอ่านวอยเพลงที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย โดยกล่าวถึง ลักษณะของมือในจังหวะที่เป็นสัญญาณการเปลี่ยนทิศทางการวาดมือ ลักษณะของการวางมือเพื่อใช้งานและรูปแบบการวาดมือเครื่องหมายกำหนดจังหวะฐาน 4 และเครื่องหมายกำหนดจังหวะฐาน 8 โดยยกตัวอย่างในแต่ละรูปแบบเครื่องหมายกำหนดจังหวะฐาน 4 มาทั้งหมด 5 ตัวอย่าง และเครื่องหมายกำหนด จังหวะฐาน 8 มาทั้งหมด 4 ตัวอย่าง เพื่อเป็นตัวเลือกในการศึกษาและเสริมสร้างองค์ความรู้ในด้านทักษะการอ่านวอยเพลงของผู้ที่มีความสนใจ รวมถึงสามารถนำไปปรับใช้และต่อยอดในการเรียนการสอนดนตรีทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตรได้อีกด้วย

คำสำคัญ: อ่านวอยเพลง, วาทยกร, วานิช โปตะวนิช

^[1] นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Master degree student from Music Program, Faculty of Humanities, Naresuan University

^[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Assistant Professor, Department of Music, Faculty of Humanities, Naresuan University

^[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Assistant Professor, Department of Music, Faculty of Humanities, Naresuan University

Abstract

One of the salient facets in the domain of music conducting pertains to the intricate utilization of hand gestures for each beat, a fundamental practice integral to the art of conducting. The primary objective of this article is to expound upon the distinct methodologies employed by Vanich Potavanich, a distinguished Thai luminary in the field of music conducting. This scholarly discourse extensively delves into the attributes of hand movements during transitions, the precision of hand positioning in conducting, and the intricate patterns of hand gestures for both the 4-beat and 8-beat conducting patterns. Within the context of this exposition, the article showcases a comprehensive compilation of 5 illustrative instances for the 4-beat conducting pattern and 4 exemplary instances for the 8-beat conducting pattern, thereby offering an array of pedagogical options to augment the scholarly comprehension of music conducting for individuals with an ardent interest in the subject. Furthermore, these meticulously-crafted techniques are transferrable to the realm of music pedagogy, transcending the confines of traditional curricula and extending into the broader purview of music education.

Keywords: Conducting, Conductor, Vanich Potavanich

บทนำ

วาทยกรหรือผู้อำนวยเพลง ตามความหมายของพจนานุกรม ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ให้ความหมายไว้ว่า “ผู้กำกับและควบคุมการบรรเลงหรือการขับร้องของ วงดุริยางค์ วงดนตรี วงนักร้องประสานเสียง ให้มีเอกภาพรวมถึงตีความบทเพลง ให้สมบูรณ์ โดยใช้ภาษาภายในการสื่อสารและส่งสัญญาณ” วาทยกรหรือผู้อำนวยเพลง คือผู้ที่ต้องสื่อสารกับผู้บรรเลงหรือนักดนตรีด้วยภาษาภายในไม่ว่าจะเป็น มือ สายตา สีหน้าท่าทาง หรือการแสดงออกทางร่างกาย วาทยกรหรือผู้อำนวยเพลงต้องสื่อสารกับผู้บรรเลงหรือนักดนตรีให้ได้มากที่สุด ต้องสามารถรับรู้ทุกความเป็นไปในบทเพลง เพื่อทำการตีความหมายของบทเพลง และสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันในวงดนตรี จนสามารถดึงศักยภาพของวงดนตรีออกมาอย่างมีประสิทธิภาพสูงที่สุด ด้วยเหตุนี้ คุณค่าของวาทยกรหรือผู้อำนวยเพลงจึงไม่ได้อยู่การแสดงออกสีทาทางในการแสดง แต่ขึ้นอยู่กับกรสื่อสารกับนักดนตรี การฝึกซ้อมและการตีความบทเพลงโดยใช้ทักษะทางด้านดนตรีและภาษาภายในการบรรเลงพร้อมกันไปกับนักดนตรี (สุชนิษฐ์ สะสมสิน, 2564: 65)

วานิช โปตะวนิช ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการอำนวยเพลง ซึ่งมีผลงานและประสบการณ์ทางการแสดงเกี่ยวกับวงต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เป็นเชิงประจักษ์มากมาย ท่านเป็นอาจารย์สอนวิชา Conducting, Trumpet และ Ensemble ให้กับหลากหลายสถาบัน อีกทั้งการได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรอบรมด้านการบรรเลง และเป็นกรรมการตัดสินการประกวดดนตรีหลากหลายรายการ รวมทั้งยังมีผลงานการประพันธ์เพลงและเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับ วงดุริยางค์และวงโยชวาทิตที่ได้รับความนิยมใช้ในรายการแสดงดนตรีต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศอย่างสม่ำเสมอ ท่านมีผลงานมากกว่า 300 ชิ้น ซึ่งรวมไปถึงเพลงประกอบภาพยนตร์ทั้งในและต่างประเทศอีกด้วย

วาทยกรที่ดีต้องเริ่มต้นด้วยการเป็นนักดนตรีที่ดี เป็นคำกล่าวของวานิช โปตะวนิช ได้ให้สัมภาษณ์กับผู้เขียน ซึ่งขยายความได้ว่า การที่จะเป็นนักดนตรีที่ดีได้นั้นต้องมีพื้นฐานทางด้านดนตรีที่ดีด้วยเช่นกัน และต้องเป็นผู้บรรเลงที่ดีมีทักษะทางด้านดนตรีที่ดีและต้องเป็นที่ยอมรับต่อนักดนตรีในวงดนตรีนั้นๆ เพื่อสร้างความเชื่อใจในการควบคุมการซ้อมและการแสดง รวมถึงจะต้องมีองค์ความรู้ด้านการอำนวยเพลงประกอบด้วยถึงจะถือได้ว่าเป็นวาทยกรที่ดีและมีคุณภาพ

บทความนี้ผู้เขียนและคณะ ต้องการนำเสนอหลักการเทคนิคการอำนวยเพลง ในอัตราจังหวะต่างๆ ของ วานิช โปตะวนิช ในด้านรูปแบบมือในแต่ละอัตรา จังหวะที่เป็นรูปแบบสำคัญในการอำนวยเพลงและจะเป็นตัวเลือกในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางด้านทักษะการอำนวยเพลงที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการฝึกฝน และนำไปใช้ในการอำนวยเพลงทั้งการซ้อมและการแสดงการมีทักษะและองค์ความรู้ทางด้านการอำนวยเพลงจะส่งผลให้การซ้อมและการแสดงออกมาอย่างมีคุณภาพ ซึ่งบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา ปรัชญาศึกษา ในหลักสูตรดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร

ลีลาและเทคนิคที่เป็นเอกลักษณ์ของวานิช โปตะวนิช

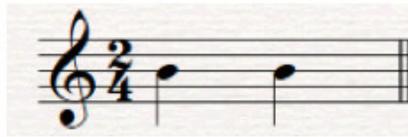
เอกลักษณ์ของการอำนวยเพลงของวานิช โปตะวนิช ในกรณีที่ไม่ได้ถือไม้บาคอง อยู่ นั้นมือขวามักจะอยู่ในท่าที่เหมือนกับจับไม้บาคอง หรือบางครั้งจะอยู่ในลักษณะ กำมือหลวมๆ พร้อมขยับนิ้วชี้ขึ้นเล็กน้อยเพื่อสามารถแสดงถึงจังหวะและการให้สัญญาณ แก่ผู้บรรเลงบทเพลงได้ การลงน้ำหนักมือขวามีความชัดเจน ด้านการกำกับจังหวะ แม้จะไม่ได้วาดมือในลักษณะเดิมอย่างต่อเนื่องก็สามารถสื่อสารกับผู้บรรเลงได้อย่างเหมาะสม มือซ้ายจะมีหน้าที่หลากหลาย เช่นให้สัญญาณแก่ผู้บรรเลงเมื่อถึงจุดที่ต้องบรรเลงโดยการชี้หรือการผายมือไปที่ผู้บรรเลง การให้สัญญาณของระดับเสียง รวมถึงการเปลี่ยนหน้ากระดาษโน้ต นอกจากนี้ในขณะที่มือซ้ายไม่ได้ใช้งานมักจะเก็บไว้ข้างลำตัวหรือวางมือไว้กลางลำตัวให้ลักษณะคว่ำมือลงเพื่อเตรียมพร้อมในการใช้งาน การทำงานของทั้งสองมือสอดประสานเข้ากันอย่างลงตัว แสดงออกถึงสิ่งที่ต้องการสื่อสารกับผู้บรรเลงได้อย่างชัดเจน การวาดมือขึ้นในจังหวะสุดท้ายของโน้ตๆ รูปแบบมือจะอยู่ในรูปแบบตั้งเพื่อบ่งบอกถึงจังหวะสุดท้ายของห้องนั้นๆ ในลักษณะการวาดมือเข้าในอัตราส่วนที่มีจะหว่าเข้ามากกว่า 1 ครั้งการวาดมือเข้าครั้งสุดท้ายของการวาดมือจังหวะเข้ามักจะเป็นการไขว้มือ ก่อนเปลี่ยนทิศทางเพื่อความชัดเจนมากขึ้น แต่จากคำกล่าวของวานิช โปตะวนิช เคยกล่าวไว้ว่าขึ้นอยู่กับความถนัดของแต่ละบุคคลจะไม่ใช่ว่านั่นไม่เป็นปัญหา การไขว้เป็นทางเพียงหนึ่งในทางเลือกที่จะสื่อสารให้ผู้บรรเลงทราบถึงการเปลี่ยน ทิศทางของอำนวยเพลง

เทคนิคการอำนวยเพลงในอัตราส่วนฐาน 4 ของวานิช โปตะวนิช

เทคนิคในการอำนวยเพลงในอัตราส่วนฐาน 4 คือ การอำนวยเพลงภายใต้ เครื่องหมายกำหนดจังหวะ (Time Signature) โดยเลขบอกลักษณะโน้ต (Value

of the Time Unit) เป็นหมายเลข 4 หรือการคิดโดยใช้โน้ตตัวดำเป็นโน้ตหลัก ในการนับจังหวะอาทิเช่น 1/4, 2/4, 3/4 หรือ 4/4 เป็นต้น ในบทความนี้จะกล่าวถึง อัตราจังหวะดังนี้, 2/4, 3/4, 4/4, 5/4 และ 6/4 โดยมีรูปแบบการวาดมือจังหวะ ดังต่อไปนี้

อัตราจังหวะ 2/4 เรียกว่า Simple duple time ความหมายคือ มีโน้ตตัวดำ สองตัวต่อหนึ่งห้องหรือในหนึ่งห้องมีสองจังหวะ รูปแบบการนับจังหวะจะนับจังหวะ ตกเป็นตัวเลข 1 และ 2 ตามลำดับรูปแบบของโน้ตอัตราส่วน 2/4 ดังภาพที่ 1

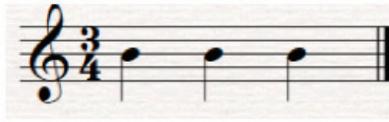
ภาพที่ 1 โน้ตอัตราจังหวะ 2/4

รูปแบบการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 2/4 ของวานิช โปตะวนิช จะอยู่ในรูปแบบ ลงและขึ้น ตามลำดับของโน้ตตัวดำโดยที่ลักษณะของมือวาดมือลงลักษณะคว่ำมือลง และตั้งมือขึ้นสำหรับวาดมือขึ้นตามลำดับในขณะที่วาดมือลงจังหวะมือซ้ายให้นิ้วโป้งและนิ้วกลางสัมผัสกัน โน้ตตัวที่หนึ่งของจังหวะนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือลง และโน้ตตัวที่สองนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือจังหวะขึ้นดังภาพที่ 2

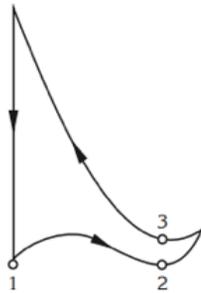
ภาพที่ 2 ตัวอย่างการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 2/4

อัตราจังหวะ 3/4 เรียกว่า Simple triple time ความหมายคือ มีโน้ตตัวดำ สามตัวต่อหนึ่งห้องหรือในหนึ่งห้องมีสามจังหวะ รูปแบบการนับจังหวะจะนับจังหวะ ตกเป็นตัวเลข 1, 2 และ 3 ตามลำดับรูปแบบของโน้ตอัตราส่วน 3/4 ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 โน้ตอัตราจังหวะ 3/4

รูปแบบการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 3/4 ของวานิช โปตะวนิช จะอยู่ในรูปแบบ ลง,ออกและขึ้น ตามลำดับของโน้ตตัวดำโดยที่ลักษณะของมือวาดมือลง ลักษณะคว่ำมือลงแล้ววาดออกด้านข้างออกนอกลำตัวและตั้งมือขึ้นสำหรับวาดมือขึ้นตามลำดับในขณะที่วาดมือลงจังหวะมือซ้ายให้นิ้วโป้งและนิ้วกลางสัมผัสกัน โน้ตตัวที่หนึ่งของจังหวะนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือลงโน้ตตัวที่สองนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือจังหวะออกและโน้ตตัวที่สามนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือขึ้นดังภาพที่ 4

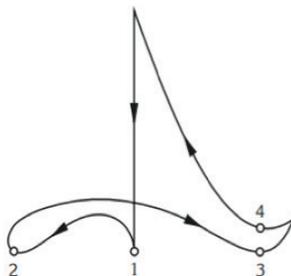
ภาพที่ 4 ตัวอย่างการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 3/4

อัตราจังหวะ 4/4 เรียกว่า Simple quadruple time ความหมายคือมีโน้ตตัวดำสี่ตัวต่อหนึ่งห้องหรือในหนึ่งห้องมีสี่จังหวะ รูปแบบการนับจังหวะจะนับจังหวะตกเป็นตัวเลข 1,2,3 และ 4 ตามลำดับรูปแบบของโน้ตอัตราส่วน 4/4 ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 โน้ตอัตราจังหวะ 4/4

รูปแบบการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 4/4 ของวานิช โปตะวนิช จะอยู่ในรูปแบบลง เข้า ออกและขึ้น ตามลำดับของโน้ตตัวดำโดยที่ลักษณะของมือวาดมือลงลักษณะคว่ำมือลงแล้ววาดมือเข้าด้านในลำตัวให้มือไขว้แล้ววาดมือออกนอกลำตัวและตั้งมือสำหรับวาดมือขึ้นตามลำดับในขณะที่วาดมือลงจังหวะมือซ้ายให้นิ้วโป้งและนิ้วกลางสัมผัสกัน โน้ตตัวที่หนึ่งของจังหวะนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือลงโน้ตตัวที่สองนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือจังหวะเข้าโน้ตตัวที่สามนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือออกและโน้ตตัวที่สี่นั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือขึ้นดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 ตัวอย่างการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 4/4

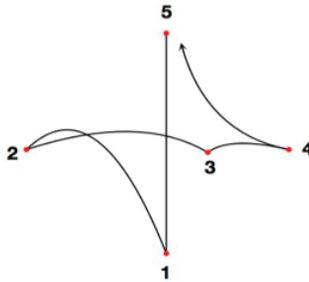
อัตราจังหวะ 5/4 เรียกว่า complex time ความหมายคือ มีโน้ตตัวดำห้าตัวต่อหนึ่งห้องหรือในหนึ่งห้องมีห้าจังหวะ รูปแบบการนับจังหวะจะนับจังหวะตกเป็นตัวเลข 1,2,3,4 และ5 ตามลำดับรูปแบบของโน้ตอัตราส่วน 5/4 ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 โน้ตอัตราจังหวะ 5/4

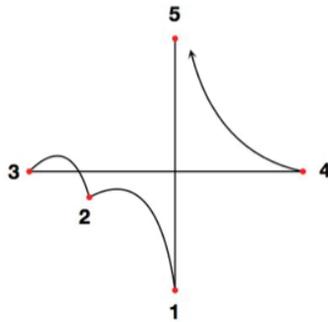
รูปแบบการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 5/4 ของวานิช โปตะวนิช จะมีอยู่ 2 รูปแบบด้วยกันคือ รูปแบบที่ 1 คือ 2+3 และรูปแบบที่ 2 คือ 3+2 ซึ่งในแต่ละรูปแบบจะมีข้อแตกต่างกัน ในรูปแบบที่ 1 คือรูปแบบ 2+3 นั้นจะอยู่ในรูปแบบลง,เข้า,ออก,ออกและขึ้น ตามลำดับของโน้ตตัวดำโดยที่ลักษณะของมือวาดมือลงลักษณะคว่ำมือลงแล้ววาดมือเข้าด้านในลำตัวให้มือไขว้แล้ววาดมือออกอยู่ระดับ

ประมาณหัวไหล่จากนั้นวาดมือออกนอกลำตัวและตั้งมือสำหรับวาดมือขึ้นตามลำดับในขณะที่วาดมือลงจังหวะมือซ้ายให้นิ้วโป้งและนิ้วกลางสัมผัสกัน โน้ตตัวที่หนึ่งของจังหวะนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือลงโน้ตตัวที่สองนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือจังหวะเข้าโน้ตตัวที่สามนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือออกโน้ตตัวที่สี่นั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือออกที่มีความกว้างกว่าโน้ตตัวที่สามและโน้ตตัวที่ห้าจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือขึ้นดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 ตัวอย่างการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 5/4 รูปแบบ 2+3

ในรูปแบบที่ 2 คือรูปแบบ 3+2 นั้นจะอยู่ในรูปแบบ ลง,เข้า,เข้า,ออกและขึ้นตามลำดับของโน้ตตัวดำโดยที่ลักษณะของมือวาดมือลงลักษณะคว่ำมือลงแล้ววาดมือเข้าด้านในโดยที่เว้นช่องว่างไม่ให้มือไขว้กันจากนั้นวาดมือเข้าด้านในโดยให้มือไขว้แล้ววาดมือออกนอกลำตัวและตั้งมือสำหรับวาดมือขึ้นตามลำดับในขณะที่วาดมือลงจังหวะมือซ้ายให้นิ้วโป้งและนิ้วกลางสัมผัสกัน โน้ตตัวที่หนึ่งของจังหวะนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือลงโน้ตตัวที่สองนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือจังหวะเข้าโน้ตตัวที่สามนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือเข้าที่ความแคบมากกว่าจังหวะที่สองโน้ตตัวที่สี่นั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือออกและโน้ตตัวที่ห้าจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือขึ้นดังภาพที่ 9

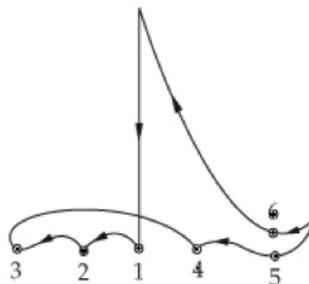
ภาพที่ 9 ตัวอย่างการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 5/4 รูปแบบ 3+2

อัตราจังหวะ 6/4 เรียกว่า compound duple time ความหมายคือ มีโน้ตตัวค้ำกตัวต่อหนึ่งห้องหรือในหนึ่งห้องมีหกจังหวะ รูปแบบการนับจังหวะจะนับจังหวะตกเป็นตัวเลข 1,2,3,4,5 และ 6 ตามลำดับรูปแบบของโน้ตอัตราส่วน 6/4 ดังภาพที่ 10

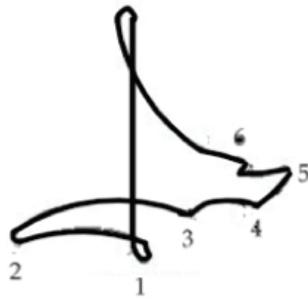
ภาพที่ 10 โน้ตอัตราจังหวะ 6/4

รูปแบบการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 6/4 ของวานิช โปตะวนิช จะมีอยู่ 2 รูปแบบด้วยกันคือ รูปแบบที่ 1 คือ 3+3 และรูปแบบที่ 2 คือ 2+2+2 ซึ่งในแต่ละรูปแบบจะมีข้อแตกต่างกัน ในรูปแบบที่ 1 คือรูปแบบ 3+3 นั้นจะอยู่ในรูปแบบ ลง,เข้า,เข้า,ออก,ออกและขึ้น ตามลำดับของโน้ตตัวค้ำโดยที่ลักษณะของมือวาดมือลงลักษณะค้ำมือลงแล้ววาดมือเข้าด้านในโดยที่เว้นช่องว่างไม่ให้มือไขว้กัน จากนั้นวาดมือเข้าด้านในลำตัวให้มือไขว้แล้ววาดมือออกอยู่ระดับประมาณหัวไหล่ จากนั้นวาดมือออกนอกลำตัวและตั้งมือสำหรับวาดมือขึ้นตามลำดับในขณะที่วาดมือลงจังหวะมือซ้ายให้นิ้วโป้งและนิ้วกลางสัมผัสกัน โน้ตตัวค้ำหนึ่งของจังหวะนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือลงโน้ตตัวที่สองนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือจังหวะเข้าโน้ตตัวที่สามนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือเข้าความแคบมากกว่าจังหวะที่สองโน้ตตัวที่สี่นั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือออกโน้ตตัวที่ห้าจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือออกออกที่มีความกว้างกว่าโน้ตตัวที่สี่และโน้ตตัวที่หกนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือจังหวะขึ้นดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 ตัวอย่างการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 6/4 รูปแบบ 3+3

ในรูปแบบที่ 2 คือรูปแบบ 2+2+2 นั้นจะอยู่ในรูปแบบ ลง,เข้า,ออก,ออก,ขึ้น เล็กน้อยและขึ้น ตามลำดับของโน้ตตัวดำโดยที่ลักษณะของมือวาดมือลงลักษณะ ค่ำมือลงแล้ววาดมือเข้าด้านในลำตัวให้มือไขว้แล้ววาดมือออกอยู่ระดับประมาณ หัวไหล่จากนั้นวาดมือออกนอกลำตัวและตั้งมือสำหรับวาดมือขึ้นเล็กน้อยพร้อมหัน ฝ่ามือเข้าหาตัวจากนั้นวาดมือขึ้นๆ ตามลำดับในขณะที่วาดมือลงจังหวะมือซ้าย ให้นิ้วโป้งและนิ้วกลางสัมผัสกัน โน้ตตัวที่หนึ่งของจังหวะนั้นจะอยู่ในรูปแบบการ วาดมือลงโน้ตตัวที่สองนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือจังหวะเข้าโน้ตตัวที่สามนั้น จะอยู่ในรูปแบบการวาดมือออกความกว้างระดับหัวไหล่โน้ตตัวที่สี่นั้นจะอยู่ใน รูปแบบการวาดมือออกที่มีความกว้างกว่าโน้ตตัวที่สามและโน้ตตัวที่ห้าจะอยู่ใน รูปแบบการวาดมือขึ้นเล็กน้อยและโน้ตตัวที่หกนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือ จังหวะขึ้นที่มีความสูงมากกว่าโน้ตตัวที่ห้าดังภาพที่ 12

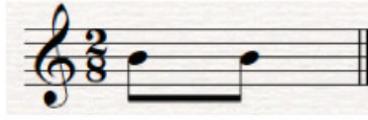

ภาพที่ 12 ตัวอย่างการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 6/4 รูปแบบ 2+2+2

เทคนิคการอำนวยเพลงในอัตราส่วนฐาน 8 ของวานิช โปตะวนิช

เทคนิคในการอำนวยเพลงในอัตราส่วนฐาน 8 คือการอำนวยเพลงภายใต้ เครื่องหมายกำหนดจังหวะ (Time Signature) โดยเลขบอกลักษณะโน้ต (Value of the Time Unit) เป็นหมายเลข 8 หรือการคิดโดยใช้โน้ตตัวเข็บตเป็นโน้ตหลักใน การนับจังหวะอาทิเช่น 2/8,3/8,4/8 หรือ 5/8 เป็นต้น ในบทความนี้จะกล่าวถึง อัตราจังหวะดังนี้ 2/8,3/8,4/8 และ 5/8 โดยมีรูปแบบการวาดมือจังหวะดังต่อไปนี้

อัตราจังหวะ 2/8 เรียกว่า Simple duple time ความหมายคือ มีโน้ตตัว เข็บตหนึ่งขึ้นสองตัวต่อหนึ่งห้องหรือในหนึ่งห้องมีสองจังหวะ รูปแบบการนับจังหวะ จะนับจังหวะตกและยกเป็นตัวเลข 1 และ 2 ตามลำดับรูปแบบของโน้ตอัตราส่วน 2/8 ดังภาพที่ 13

ภาพที่ 13 โน้ตอัตราจังหวะ 2/8

รูปแบบการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 2/8 ของวานิช โปตะวนิช จะอยู่ในรูปแบบ ลง เพียงครั้งเดียวต่อหนึ่งห้องเนื่องจากอัตราจังหวะ 2/8 มีสองจังหวะต่อหนึ่งห้องโน้ตตัวเข้บ้ตหนึ่งชั้นโดยที่ลักษณะของมือวาดมือลงลักษณะคว่ำมือลงเพียงหนึ่งครั้งต่อหนึ่งห้องในขณะที่วาดมือลงจังหวะมือซ้ายให้นิ้วโป้งและนิ้วกลางสัมผัสกัน โน้ตตัวที่หนึ่งของจังหวะนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือลงและโน้ตตัวที่สองนั้นจะเป็นลักษณะของการยกมือเตรียมวาดมือจังหวะถัดไปดังภาพที่ 14

ภาพที่ 14 ตัวอย่างการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 2/8

อัตราจังหวะ 3/8 เรียกว่า Simple triple time ความหมายคือ มีโน้ตตัวเข้บ้ตหนึ่งชั้นสามตัวต่อหนึ่งห้องหรือในหนึ่งห้องมีสามจังหวะซึ่งเป็นรูปแบบการนับจังหวะแบบโน้ต 3 พยางค์เข้บ้ตหนึ่งชั้น รูปแบบการนับจังหวะจะนับจังหวะตกและยกเป็นตัวเลข 1,2 และ 3 ตามลำดับรูปแบบของโน้ตอัตราส่วน 3/8 ดังภาพเป็นการนับโน้ตแบบตกหนึ่งครั้งและยกสองครั้งในการวาดมือเพียงครั้งเดียว

ภาพที่ 15 โน้ตอัตราจังหวะ 3/8

รูปแบบการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 3/8 ของวานิช โปตะวนิช จะอยู่ในรูปแบบ ลง เพียงอย่างเดียวเนื่องจากอัตราจังหวะ 3/8 มีสามจังหวะต่อหนึ่งห้อง

โดยที่ลักษณะของมือวาดมือลงลักษณะคว่ำมือลงเพียงหนึ่งครั้งต่อหนึ่งห้องในขณะที่วาดมือลงจังหวะมือซ้ายให้นิ้วโป้งและนิ้วกลางสัมผัสกัน จะนับจังหวะแบบตกหนึ่งครั้งและยกสองครั้งในการวาดมือเพียงครั้งเดียวโน้ตตัวที่หนึ่งของจังหวะนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือลงโน้ตตัวที่สองนั้นจะเป็นลักษณะของการยกมือขึ้นและโน้ตตัวที่สามเป็นลักษณะการลดระดับมือลงเตรียมวาดมือจังหวะถัดไปดังภาพที่ 16

ภาพที่ 16 ตัวอย่างการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 3/8

อัตราจังหวะ 4/8 เรียกว่า Simple quadruple time ความหมายคือ มีโน้ตตัวเขັบตหนึ่งชั้นสี่ตัวต่อหนึ่งห้องหรือในหนึ่งห้องมีสี่จังหวะรูปแบบการนับจังหวะจะนับจังหวะตกและยกเป็นตัวเลข 1,2,3 และ 4 ตามลำดับรูปแบบของโน้ตอัตราส่วน 4/8 ดังภาพ

ภาพที่ 17 โน้ตอัตราจังหวะ 4/8

รูปแบบการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 4/8 ของวานิช โปตะวนิช จะอยู่ในรูปแบบ ลงและขึ้น ตามลำดับของโน้ตตัวคำโดยที่ลักษณะของมือวาดมือลงลักษณะคว่ำมือลงและตั้งมือขึ้นสำหรับวาดมือขึ้นตามลำดับในขณะที่วาดมือลงจังหวะมือซ้ายให้นิ้วโป้งและนิ้วกลางสัมผัสกัน โน้ตตัวที่หนึ่งของจังหวะนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือลงโน้ตตัวที่สองนั้นจะอยู่ในรูปแบบการยกมือเตรียมวาดมือจังหวะที่สองโน้ตตัวที่สามนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือขึ้นและโน้ตตัวที่สี่จะอยู่ในรูปแบบการยกมือเตรียมวาดมือจังหวะถัดไปดังภาพที่ 18

ภาพที่ 18 ตัวอย่างการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 4/8

อัตราจังหวะ 5/8 เรียกว่า Complex Time ความหมายคือ มีโน้ตตัวเข้บิตหนึ่งขึ้นห้าตัวต่อหนึ่งห้องหรือในหนึ่งห้องมีห้าจังหวะรูปแบบการนับจังหวะจะนับจังหวะตกและยกเป็นตัวเลข 1,2,3,4 และ 5 ตามลำดับรูปแบบของโน้ตอัตราส่วน 5/8 ดังภาพที่ 19

ภาพที่ 19 โน้ตอัตราจังหวะ 5/8

รูปแบบการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 5/8 ของวานิช โปตะวนิช จะมีอยู่ 2 รูปแบบด้วยกันคือ รูปแบบที่ 1 คือ 2+3 และรูปแบบที่ 2 คือ 3+2 ซึ่งในแต่ละรูปแบบจะมีข้อแตกต่างกัน เนื่องจากจะต้องแบ่งกลุ่มโน้ตออกเป็นสองกลุ่ม หนึ่งในสองจะต้องนับจังหวะแบบตกหนึ่งครั้งและยกสองครั้งในการวาดมือเพียงครั้งเดียว ตามลักษณะข้างต้นโดยที่หากตัวเลข 3 อยู่ด้านใดให้แบ่งกลุ่มโน้ตที่เป็นกลุ่มโน้ตที่มีจังหวะยกสองครั้งไว้ด้านนั้น ในรูปแบบที่ 1 คือรูปแบบ 2+3 นั้นจะอยู่ในรูปแบบลงและขึ้น โดยที่กลุ่มโน้ตที่มีจังหวะยกสองครั้งไว้ด้านหลังตามลำดับของโน้ตตัวเข้บิตหนึ่งขึ้นโดยที่ลักษณะของมือวาดมือลงลักษณะคว่ำมือลงและตั้งมือขึ้นสำหรับวาดมือขึ้นตามลำดับในขณะที่วาดมือลงจังหวะมือซ้ายให้นิ้วโป้งและนิ้วกลางสัมผัสกัน โน้ตตัวที่หนึ่งของจังหวะนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือลงโน้ตตัวที่สองนั้นจะอยู่ในรูปแบบการยกมือเตรียมวาดมือจังหวะที่สามโน้ตตัวที่สามนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือขึ้นโน้ตตัวที่สี่นั้นจะอยู่ในรูปแบบการยกมือขึ้นและโน้ตตัวที่ห้าเป็นลักษณะการลดระดับมือลงเตรียมวาดมือจังหวะถัดไปดังภาพที่ 20

ภาพที่ 20 ตัวอย่างการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 5/8 รูปแบบ 2+3

ในรูปแบบที่ 2 คือรูปแบบ 3+2 นั้นจะอยู่ในรูปแบบ ลงและขึ้น โดยที่กลุ่มโน้ตที่มีจังหวะยกสองครั้งไว้ด้านหน้าตามลำดับของโน้ตตัวเข้บัตหนึ่งชั้นโดยที่ลักษณะของมือวาดมือลงลักษณะคว่ำมือลงและตั้งมือขึ้นสำหรับวาดมือขึ้นตามลำดับในขณะที่วาดมือลงจังหวะมือซ้ายให้นิ้วโป้งและนิ้วกลางสัมผัสกัน โน้ตตัวที่หนึ่งของจังหวะนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือลงโน้ตตัวที่สองนั้นจะอยู่ในรูปแบบการยกมือขึ้นโน้ตตัวที่สามนั้นเป็นลักษณะการลดระดับมือลงเตรียมวาดมือจังหวะที่สี่โน้ตตัวที่สี่นั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือขึ้นและโน้ตตัวที่ห้าจะอยู่ในรูปแบบการยกมือเตรียมวาดมือจังหวะถัดไปดังภาพที่ 21

ภาพที่ 21 ตัวอย่างการวาดมือจังหวะในอัตราส่วน 5/8 รูปแบบ 3+2

บทวิเคราะห์เทคนิคการอำนวยเพลงของวานิช โปตะวนิช

จากการวิเคราะห์เทคนิคการอำนวยเพลงของวานิช โปตะวนิช พบว่า การใช้มือทั้งสองในการอำนวยเพลงต้องทำหน้าที่ความสอดคล้องประสานกันลักษณะท่าทางของการวาดมือในแต่ละจังหวะที่สามารถใช้เป็นสัญญาณแก่ผู้บรรเลงได้ถึงจังหวะนั้นๆ ของห้องที่กำลังบรรเลงลักษณะของการวาดมือในแต่ละจะมีการสัมผัสกันระหว่างนิ้วชี้และนิ้วกลางของมือซ้าย การวางมือในกรณีที่ไม่ได้ใช้ให้สัญญาณควรที่จะอยู่

ในลักษณะที่เตรียมพร้อมในการให้สัญญาณต่างๆ ในบทเพลงการเข้าใจองค์ประกอบของบทเพลงและทฤษฎีทางด้านดนตรีเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้วาทยากรอำนวยเพลงได้ดียิ่งขึ้น การอำนวยเพลงมีรูปแบบการวาดมือและทิศทางที่ตายตัวแต่ลักษณะของมือจะขึ้นอยู่กับความถนัดของแต่ละบุคคล เช่น อัตรารัจหะที่มีการวาดมือเข้ามากกว่า 1 จังหวะสามารถไขว้มือในจังหวะวาดมือเข้าครั้งสุดท้ายเพื่อเป็นสัญญาณแก่ผู้บรรเลงว่ากำลังเปลี่ยนทิศทางการอำนวยเพลง หรือจะไม่ไขว้มือก็สามารถทำได้ขึ้นอยู่กับความถนัดของแต่ละบุคคล

การอำนวยเพลงในอัตราส่วนฐาน 4 ของวานิช โปตะวนิช เป็นรูปแบบการวาดมือที่นับจังหวะที่เกิดขึ้นตามตัวเลขที่กำหนดไว้ด้านบนเลข 4 เป็นจังหวะตกของห้องเช่น 4/4 ภายในห้องนั้นมีจังหวะตกทั้งหมด 4 จังหวะกล่าวคือมีการวาดมือจังหวะ 4 ครั้งต่อหนึ่งห้องซึ่งรูปแบบการวาดมือจังหวะนั้นจะมีรูปแบบที่ตายตัวอยู่คือ ลง เข้า ออก และขึ้น เป็นต้น ในอัตรารัจหะอื่นๆ ของการอำนวยเพลงในอัตราส่วนฐาน 4 นั้นจะขึ้นอยู่กับแต่ละจำนวนจังหวะที่อยู่ในแต่ละห้องนั้นๆ

การอำนวยเพลงในอัตราส่วนฐาน 8 ของวานิช โปตะวนิช จะเป็นรูปแบบการวาดมือที่นับจังหวะที่เกิดขึ้นไม่ตามตัวเลขที่กำหนดไว้ด้านบนเลข 8 ทำให้จังหวะตกของทั้งหมดในห้องไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวเลขด้านบน Time Signature เช่น 4/8 จะแสดงให้เห็นว่าในหนึ่งห้องนั้นมีตัวโน้ตเข็บบัดหนึ่งขึ้นอยู่ 4 ตัวซึ่งค่าของตัวโน้ตดังกล่าวนี้มีค่าอยู่ที่ครึ่งของจังหวะทำให้ต้องมีโน้ตดังกล่าว 2 ตัวถึงจะมีค่าเท่ากับ 1 จังหวะหมายความว่าในอัตราส่วน 4/8 มีจังหวะตก 2 จังหวะอยู่ที่โน้ตเข็บบัดตัวที่ 1 และ 3 นั้นเองจะส่งผลให้การอำนวยเพลงนั้นจะอยู่ในรูปแบบการวาดมือแบบ 2 จังหวะคือ ลงและขึ้น เป็นต้น ในบางกรณีของการอำนวยเพลงในอัตราส่วนฐาน 8 นั้นจะมีรูปแบบการนับจังหวะที่มีบางส่วนเป็นการนับจังหวะแบบตกหนึ่งครั้งและยกสองครั้งในการวาดมือเพียงครั้งเดียวเช่น 5/8 มีค่าเท่ากับโน้ตเข็บบัดหนึ่งขึ้น 5 ตัวมีรูปแบบการนับจังหวะได้ 2 รูปแบบคือ 2+3 และ 3+2 จะมีจุดสังเกตความหมายของรูปแบบการนับจังหวะได้คือ การที่มีเลขสองหลักนั้นหมายความว่าในหนึ่งจังหวะนั้นมี 2 จังหวะซึ่งจะใช้รูปแบบการวาดมือแบบที่มี 2 จังหวะต่อหนึ่งห้องที่มีรูปแบบตายตัวคือ ลงและขึ้น โดยในหน่วยที่เป็นเลข 3 ของรูปแบบนั้น ๆ หมายถึงกลุ่มโน้ตที่มีจังหวะยก 2 ครั้งอยู่ในตำแหน่งของจังหวะนั้นกล่าวคือถ้าอยู่ในตำแหน่งที่สองหมายความว่ากลุ่มโน้ตที่มีจังหวะยกสองครั้งจะนับเป็นจังหวะที่ 2 เป็นต้น และในรูปแบบสุดท้ายที่เกิดขึ้นได้ในการอำนวยเพลงในอัตราส่วนฐาน 8 คือรูปแบบที่นับเป็นโน้ต 3 พยางค์เข็บบัดหนึ่งขึ้นทั้งหมดในทุกจังหวะ เช่น อัตรารัจหะ 6/8 ค่าเท่ากับโน้ตเข็บบัดหนึ่งขึ้น 6 ตัว มีรูปแบบการนับจังหวะได้ 2 รูปแบบคือ 3+3 และ 2+2+2 ทั้งสองรูปแบบมีความแตกต่างกัน

ทั้งจำนวนหน่วยในการบวกและค่าของการบวกซึ่งในแต่ละรูปแบบมีความหมาย ดังนี้ คือ รูปแบบ 3+3 หมายความว่า มี 2 จังหวะต่อหนึ่งห้องและจังหวะทั้งหมดจะนับเป็นรูปแบบโน้ต 3 พยางค์เช็บตหนึ่งชั้นทั้งหมด รูปแบบ 2+2+2 หมายความว่า มี 3 จังหวะต่อหนึ่งห้องและจังหวะทั้งหมดเป็นการนับจังหวะในรูปแบบตกยกธรรมดา เป็นต้น

บทสรุป

ในการอำนวยเพลงในรูปแบบจังหวะต่างๆ จะมีรูปแบบการวาดมือจังหวะที่ตายตัวขึ้นอยู่กับว่าในหนึ่งห้องนั้นมีจำนวนจังหวะเท่าใด ในรูปแบบการวาดมือในอัตราส่วนฐาน 4 จะค่อนข้างมีความง่ายในการนับจังหวะเนื่องจากจังหวะของห้องขึ้นอยู่กับตัวเลขที่บ่งบอกถึงจำนวนโน้ตตัวดำในแต่ละห้องเช่น อัตราจังหวะ 4/4 หมายถึงในหนึ่งห้องมีโน้ตตัวดำ 4 ตัวและมี 4 จังหวะต่อหนึ่งห้องเพราะค่าของโน้ตตัวดำนั้นเท่ากับ 1 จังหวะจึงเป็นการง่ายในการนับจังหวะในรูปแบบการวาดมือในอัตราส่วนฐาน 4 สิ่งที่ต้องจำให้ได้คือรูปแบบการเคาะจังหวะว่าในหนึ่งห้องนั้นมีค่าจังหวะใดและต้องใช้รูปแบบใดในการอำนวยเพลง ในรูปแบบการวาดมือในอัตราส่วนฐาน 8 จะเริ่มมีความซับซ้อนในการนับจังหวะเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากในบางอัตราส่วนมีโน้ตเกิดกับการวาดมือจังหวะที่มีความต่อเนื่องและเท่ากันเช่น อัตราจังหวะ 5/8 ซึ่งมีค่าเท่ากับโน้ตเช็บตหนึ่งชั้น 5 ตัวตามหลักแล้วโน้ตเช็บตหนึ่งชั้นมีค่าเท่ากับครึ่งหนึ่งของจังหวะทำให้จังหวะของอัตราส่วน 5/8 นั้นมี 2 จังหวะครึ่งต่อหนึ่งห้องส่งผลให้การนับจังหวะจะต้องมีการจัดแบ่งกลุ่มโน้ตออกเป็นสองแบบคือ กลุ่มโน้ตที่มีโน้ตเช็บตหนึ่งชั้น 2 ตัวและกลุ่มโน้ตที่มีโน้ตเช็บตหนึ่งชั้น 3 ตัวจังหวะทำให้มีการแบ่งการนับจังหวะออกเป็น 2 แบบคือ 2+3 และ 3+2 ในกลุ่มโน้ตที่มีโน้ตเช็บตหนึ่งชั้น 3 ตัวจะแทนด้วยเลข 3 การนับจังหวะจะเป็นการนับจังหวะแบบตกหนึ่งครั้งและยกสองครั้งเพื่อให้พอดีกับค่าโน้ตที่ได้กำหนดไว้ตามอัตราส่วน แต่กระนั้นในบางอัตราส่วนฐาน 8 ก็สามารถแทนเป็นอัตราส่วนฐาน 4 ได้เนื่องจากมีความเหมือนของจังหวะ เช่น 8/8 จะมีค่าเท่ากับ 4/4 หรือ 4/8 จะมีค่าเท่ากับ 2/4 เป็นต้น จากทั้งหมดที่กล่าวมาจะพบว่า การอำนวยเพลงอัตราส่วนฐาน 8 จะมีความซับซ้อนกว่าการอำนวยเพลงอัตราส่วนฐาน 4 ในแง่ของการนับจังหวะแต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญและมีความเหมือนกันคือรูปแบบการวาดมือจังหวะไม่ว่าจะแตกต่างกันด้านฐานอัตราส่วนแต่หากในห้องนั้นๆ มีค่าจังหวะเท่ากันก็จะสามารถใช้รูปแบบการวาดมือในรูปแบบเดียวกันได้ ดังนั้นทักษะในการจดจำและฝึกซ้อมรูปแบบจังหวะให้ถูกต้องจะส่งผลให้การอำนวยเพลงมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการศึกษาเทคนิคการอำนวยเพลงของวานิช โตะตะวานิช นอกจากทำให้ทราบถึงรูปแบบการวาดมือในแต่ละเครื่องหมายกำหนดจังหวะแล้วนั้น การอำนวยเพลงของวานิช โปะตะวานิช แสดงให้เห็นการอำนวยเพลงต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาและบริบทของบทเพลงรวมถึงการสื่อสารและความไวใจต่อนักดนตรีภายใต้การอำนวยเพลง ในบางครั้งไม่จำเป็นต้องแสดงเทคนิคการวาดมือในลักษณะของการอำนวยเพลงใดหากนักดนตรีมีความเข้าใจในบริบทต่างๆ รวมถึงความหมายของวาทกรรม ส่งผลให้บทเพลงดำเนินจนบรรเลงจบ ดังนั้นแล้วนอกจากเทคนิคด้านการอำนวยเพลงแล้วการสื่อสารด้วยภาษาที่สามารถสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้รับสารเป็นความสามารถที่เกิดจากการเรียนรู้และใกล้ชิดกับสิ่งที่ต้องการสื่อและผู้รับสารเช่นกัน

บรรณานุกรม

- สุขนิษฐ์ สะสมสิน. (2564). องค์ความรู้พื้นฐานสำหรับการอำนวยเพลง. วารสารดนตรีบ้านสมเด็จ. 3(1), 65
- Recreation DPE, (2563). EP.16 Complex Time Signature โดย ดร.วานิช โปะตะวานิช วาทกรรม ศิลปินศิลปาร. [Online]. Available form: <https://cuturl.sbs/QXYV/L7> [11 January 2023]
- Recreation DPE, (2563). EP.17 แบบฝึกหัดแบบเดี่ยว Complex Time Signature I โดย ดร.วานิช โปะตะวานิช วาทกรรม ศิลปินศิลปาร. [Online]. Available form: <https://cuturl.sbs/p2plvQX> [11 January 2023]

